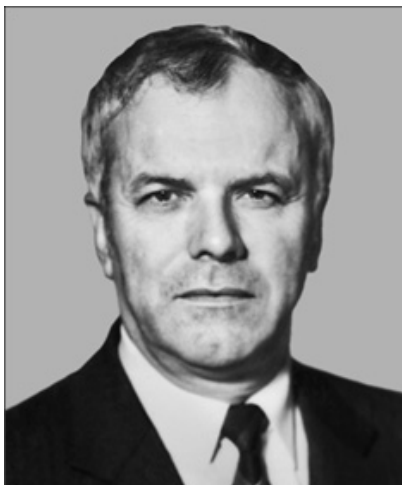

НИМЧУК Василь Васильович (06. 07. 1933, с. Довге, нині Хустського р-ну Закарпатської обл. — 26. 11. 2017, там само) — мовознавець. Доктор філологічних наук (1981), професор (1991), член-кореспондент НАНУ (1990). Почесний доктор Ужгородського (2005) та Прикарпатського (Івано-Франківськ, 2012) університетів. Премія ім. І. Франка АН УРСР (1985), Всеукраїнська премія ім. І. Огієнка (2003). Ювілейна медаль П.-Й. Шафарика Кошицького університету (Словаччина, 1995). Закінчив Ужгородський університет (1955). Працював в Інституті мовознавства АН УРСР (1958–91), де від 1986 очолював відділ теорії та історії української мови, та Інституті української мови НАНУ (1991–2017; обидва — Київ): 1991–2017 — завідувач відділу історії української мови, водночас 1998–2008 — директор. Голова Української ономастичної комісії (від 2008), член Української національної правописної комісії (від 1998). Засновник і головний редактор ж. «Українська мова» (від 2001). Ініціатор створення Товариства шанувальників і захисників говорів української мови (2017). Учасник 8-ми Міжнародних з'їздів славістів, член Міжнародного комітету славістів.

Вивчав проблеми слов'янського та українського глото- та діалектогенезу, українсько-південнослов'янських мовних паралелей, слов'янської ономастики, найархаїчніших станів української лексичної системи; старослов'янської мови східнослов'янської редакції; заклав основи діяхронної лінгвогеографії та картографування. Розробив проєкт багатотомної «Історії української мови», автор окремих розділів у томах «Морфологія» (1978), «Синтаксис», «Лексика і фразеологія» (обидва — 1983; усі — Київ). Уклав «Хрестоматію з історії української мови X–XIII ст.» (Ж., 2015) — найповніше хрестоматійне зібрання текстів

(60 пам'яток), що вичерпно окреслює джерельну базу українських істор.-мовних студій цього періоду. Розробив «Правила видання пам'яток, писаних українською мовою та церковнослов'янською української редакції (проєкт)» (К., 1995), де сформульовано теор.-методологічні засади українського лінгвістичного едиційного джерелознавства. Підготував до видання низку джерел української писемності, серед них — «Лексикон словенороський» П. Беринди (1961), «Лексис» Л. Зизанія (1964), «Словник української мови» П. Білецького-Носенка (1966), «Лексикон латинський» Є. Славинецького та «Лексикон словено-латинський» Є. Славинецького й А. Корецького-Сатановського (1973), «Буквар Івана Федорова 1574 р.» (1975), «Граматика» М. Смотрицького (1979), «Граматика словенська» Л. Зизанія (1980), трактат «О осмихъ частехъ слова» (1988; усі — Київ). Вивчав мову українських пам'яток найдавнішого писемного періоду, довів їхнє українське походження: Добрилове Євангеліє (1164), Євсевієве Євангеліє (1283), Київський Псалтир (1397), «Слово о полку Ігоровім», Бучацьке Євангеліє (12–13 ст.), Четья Мінея (1489) та ін. Опублікував і дослідив одну з найдавніших глаголичних пам'яток старослов'янської мови 2-ї пол. 10 ст. — «Київські глаголичні листки» (К., 1983), спростував припущення про те, що це фальсифікат-палімпсест, створений чеським філологом В. Ганкою в 19 ст. Низку праць присвятив історії формування та розвитку українського правопису: «Проблеми українського правопису XX — початку XXI ст.» (К., 2002), «Історія українського правопису: XVI — XX ст. Хрестоматія» (К., 2004). Організатор правописних реформи, активний учасник правописної дискусії; очолив створення проєкту «Українського правопису» (1999). Автор [низки статей](#) в ЕСУ, енциклопедії «Українська мова».

Основні праці

Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською. К., 1980; Префіксальний словотвір дієслів у закарпатських говірках // Структура укр. говорів. К., 1982; Мовознавство на Україні в XIV–XVII ст. К., 1985; Лексика пам'яток XI–XIII ст. як свідчення народної основи давньоруської літературної мови // Жанри і стилі в історії української літературної мови. К., 1989; Давньоруська спадщина в лексиці української мови. К., 1992; Українські говори та балканський мовний союз // 11-й Міжнар. з'їзд славістів. Слов'ян. мовознавство: Доп. К., 1993; Проблема українського діалектогенезу // Проблеми сучас. ареалогії. К., 1994; Південні давньоруські говори – основа української мови // Історія української мови: Хрестоматія. К., 1996;

Проблеми українського правопису в ХХ ст. // Укр. правопис (проект найновішої редакції). К., 1999; Християнство й українська мова // Укр. мова. 2001. № 1; Проблема карпатськоукраїнсько-південнослов'янських лексичних паралелей і збігів // Там само. 2003. № 3–4; Українські переклади Святого Письма // Das Ukrainische als Kirchensprache. Укр. мова в Церквах. Wien, 2005; Походження української мови // Етнічна та етнокультурна історія України: У 3 т. К., 2005. Т. 1, кн. 2; Українська Четья 1489 року. Ж., 2015.

Рекомендована література

1. Василь Васильович Німчук: Біобібліографія до 75-річчя. К., 2008;
2. Мойсієнко В. М. В. В. Німчук у лінгвоукраїністиці (До 80-річчя з дня народження Василя Васильовича Німчука) // Українська мова. 2013. № 3;

3. Дубровіна Л. А., Лобузін К. В., Гнатенко Л. А., Бондар Н. П. Пам'яті видатного українського вченого, дослідника давньої рукописної та друкованої спадщини України, члена-кореспондента НАН України Василя Васильовича Німчука // Рукописна та книжкова спадщина України. 2017. Вип. 21;
4. Українська мова на осі часу. Василеві Васильовичу Німчукові. К., 2017;
5. Професор Василь Німчук у спогадах сучасників. Уж., 2018;
6. Гнатенко Л. А. Василь Васильович Німчук як публікатор давніх українських писемних пам'яток та палеограф // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 24;
7. Науковий доробок В. В. Німчука і формування сучасних історико-лінгвістичних знань. Уж., 2025.

Н. В. Пуряєва

Бібліографічний опис:

Німчук Василь Васильович / Н. В. Пуряєва // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-72416>. – Останнє поновлення : 2025.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).